

2018-09-24

Šiaurės šalių (Švedijos) kovos su prostitucija modelio teisinis reglamentavimas

Kovos su prostitucija tikslams Švedija pirmoji pasaulyje įtvirtino baudžiamąją atsakomybę ne už sekso paslaugų pardavimą, bet pirkimą. Vadinamojo Sekso pirkimo įstatymo (šved. Sexköpslagen) įgyvendinimas davė teigiamų rezultatų, todėl Švedijos pavyzdžiu 2009 m. pasekė Islandija ir Norvegija, vėliau – dar keletas šalių, taip pat įtvirtinusių baudžiamąją atsakomybę už sekso paslaugų pirkimą. 2014 m. Europos Parlamentas ir Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja didele balsų dauguma pritarė rezoliucijoms, kuriose rekomenduojama šalims atsižvelgti į „Šiaurės modelio“ įgyvendinimo praktiką užtikrinant lyčių lygybę bei kovojant su prekyba žmonėmis ir prostitucija¹.

Šiaurės šalių kovos su prostitucija modeliui būdinga tai, kad pagrindinis dėmesys skiriamas žmogaus teisėms bei orumui, o kriminalizuojant su prostitucija susijusias veiklas baudžiamoji atsakomybė taikoma ne seksualines paslaugas siūlančioms prostitutėms, bet pastaryjų paslaugas perkantiems klientams, sąvadautojams, viešnamių veiklos organizatoriams ir t. t. Tokiu būdu yra stabdoma sekso paslaugų paklausa, o ne pasiūla, kovojama su vyrų prievarta prieš moteris. Prostitutės laikomos aukomis, o prostitucija – smurto prieš moteris forma, jos panaikinimas laikomas valstybės moraliniu įsipareigojimu². Tam tikslui valstybės patvirtina ir atitinkamai finansuoja įvairias kompleksines, paprastai skirtas moterims, pasitraukimo iš prostitucijos programas³.

Šiame darbe apžvelgiamas baudžiamosios atsakomybės reglamentavimas už seksualinių paslaugų pirkimą Airijoje, Islandijoje, Kanadoje, Norvegijoje, Prancūzijoje, Švedijoje ir Šiaurės Airijoje. Taip pat pateikiama kita su prostitucijos teisiniu reglamentavimu susijusi informacija.

Airija

2017 m. kovo mėn. įsigaliojo įstatymas, pagal kurį seksualinių paslaugų pirkimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Pirmąkart baudžiama 500 eurų bauda, už kiekvieną pakartotinę veiką –

¹ European Parliament Resolution of 26 February 2014 on sexual exploitation and prostitution and its impact on gender equality: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0162+0+DOC+XML+V0//EN>;

Prostitution, trafficking and modern slavery in Europe, 8 April 2014: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=20716&lang=en>

² Toks modelis skirtinguose šaltiniuose vadinamas abolicionistiniu arba neoabolicionistiniu.

³ Antai, Jungtinės Karalystės parlamentui 2016 m. buvo pateiktas svarstyti įstatymo projektas, numatantis visokeriopą paramą iš prostitucijos pasitraukusiems asmenims (nebuvo priimtas, - aut. past.). Apie tai žr.: *A Bill to improve support for people exiting prostitution and for connected purposes*: <https://publications.parliament.uk/pa/bills/lbill/2016-2017/0054/17054.pdf>

1 000 eurų bauda. Taip pat nustatyta, kad asmuo, pasinaudojęs [kito asmens] parduodamos moters seksualinėmis paslaugomis, baudžiamas laisvės atėmimu iki 5 metų (*angl. „anyone who uses a trafficked woman faces up to five years in jail“*). Taip pat nustatytos bausmės už trečiųjų šalių įsitraukimą į tokią veiklą (viešnamių veiklą, sąvadavimą).

2017 m. Seksualinių nusikaltimų baudžiamojo įstatymo 4 dalies 25 str. 7A dalyje nustatyta, kad asmuo, kuris sumoka, duoda arba pažada sumokėti ar duoti kitam asmeniui (įskaitant prostitutę) pinigų ar atsilyginti kokiu nors kita forma už lytinius santykius su prostitute, yra kaltas ir turi būti teisiamas be prisiekusiųjų (*summary conviction*). Pirmą kartą E lygio bauda, antrą kartą ir kitais kartais – D lygio baudomis. Taip pat, esant tam tikroms aplinkybėms, gali būti baudžiamas D lygio bauda arba įkalinimu iki 6 mėn., arba ir laisvės atėmimu, ir bauda. Taip pat, esant tam tikroms aplinkybėms, asmuo gali būti baudžiamas A lygio bauda ir įkalinimu iki 12 mėn. arba ir laisvės atėmimu, ir bauda. Taip pat, esant tam tikroms aplinkybėms, asmuo gali būti baudžiamas bauda ar laisvės atėmimu iki 10 metų, arba ir laisvės atėmimu ir bauda.

Įstatymo 11 str. numatytos bausmės už nepilnamečių įtraukimą į prostituciją, numatytos sankcijos – nuo piniginių baudų iki laisvės atėmimo iki 14 metų.

Įstatymo 27 str. nurodoma, kad Teisingumo ir lygybės ministerija per 3 metus nuo įstatymo įsigaliojimo parengia ataskaitą ir pateikia abejiems parlamento rūmams. Ataskaitoje turi būti informacija apie prostitučių seksualines paslaugas pirkusių ir nuteistų asmenų skaičių, taip pat tai, kokį poveikį įstatymo įgyvendinimas turėjo asmenims, įsitraukusiems į prostitucijos veiklą⁴.

Islandija

Įstatymas, numatantis baudžiamąją atsakomybę už seksualinių paslaugų pirkimą, įsigaliojo 2009 m. Baudžiamojo kodekso XXII dalis skirta seksualiniams nusikaltimams, o veikas, susijusias su prostitucija, reglamentuoja 206 str. Asmuo, užsiiminėjantis prostitucija pragyvenimui baudžiamas laisvės atėmimu iki 2 metų. Asmuo, kuris pragyvena iš kitų asmenų seksualinės paleistuvystės (*angl. sexual promiscuity*) baudžiamas laisvės atėmimu iki 4 metų. Tokia pati bausmė taikoma už paskatinimą jaunimo iki 18 metų amžiaus pragyventi iš seksualinės paleistuvystės. Tokia pati bausmė taikoma už paskatinimą kitų asmenų atvykti ar išvykti iš Islandijos turint tikslą pragyventi iš seksualinės paleistuvystės, jei jiems nėra sukakę 21 metai amžiaus arba jie nežino, kad būtent tai yra jų kelionės tikslas.

Bet kuris asmuo, kuris apgaule (*beguilement*), skatindamas ar tarpininkaudamas kitus asmenis įtraukia į lytinius santykius už užmokestį arba seksualinę paleistuvystę paverčia kitų asmenų pajamų šaltiniu, pavyzdžiui, suteikdamas patalpas ar kitais būdais, baudžiamas laisvės atėmimu iki 4 metų arba laisvės atėmimu iki vienerių metų, jeigu yra lengvinančios aplinkybės⁵.

Kanada

2014 m. lapkričio mėn. įsigaliojo Bendruomenių ir išnaudojamų žmonių apsaugos įstatymas (*Bill C-36, Protection of Communities and Exploited Persons Act*), kuriuo buvo papildytas Kanados Baudžiamasis kodeksas ir kiti šalies įstatymai⁶. Įstatyme prostitucija traktuojama, kaip seksualinio išnaudojimo forma, dėl kurios neproporcingai nukenčia moterys ir merginos. Įstatymu siekiama šių tikslų: (a) kriminalizuoti seksualinių paslaugų pirkimą ir bet kokią veiklą tam tikslui bei apsaugoti seksualines paslaugas teikiančius [parduodančius] asmenis; (b) kriminalizuoti materialinės naudos gavimą iš aukščiau paminėtos veiklos; (c) uždrausti informacijos skleidimą, reklamą, kuri susijusi su seksualinių paslaugų teikimu; (d) suderinti teisės normas, taikomas už prostitucijos ir prekybos žmonėmis veikas; (e) apsaugoti bendruomenes ir ypatingai vaikus nuo prostitucijos daromos žalos; (f) sumažinti prostitucijos paklausą [poreikį] bei paplitimą;

⁴ *Criminal Law (Sexual Offences) Act, 2017:*

<https://prostitution.procon.org/sourcefiles/IrelandCrimLawSexOffences2017.pdf>

⁵ *Refworld. Iceland: Criminal Code, Chapter XXII. Sexual Offences:* <http://www.refworld.org/docid/3ae6b53014.html>

⁶ *Statutes of Canada, 2014:* <https://prostitution.procon.org/sourcefiles/canadian-house-bill-c-36.pdf>

(g) institucionalizuoti prostituciją tokiose vietose, kaip striptizo klubai, masažo salonai, palydos agentūros ir t. t. Tuo pačiu įstatymo įgyvendinimo programoms numatyta skirti 20 mln. JAV dolerių, užtikrinant asmenų pasitraukimą iš prostitucijos⁷.

Kanados baudžiamojoje teisėje seksualinių paslaugų pirkimas ar informacijos apie tai skleidimas viešojoje erdvėje buvo kriminalizuotas pirmą kartą. Traktuojama, kad seksualinių paslaugų sandorį sudaro dvi šalys – pirkėjas ir pardavėjas, – tad prostitucija laikoma nelegalia. Įstatymo 286.1 str. numatyta, kad asmuo, kuris siekia gauti seksualinių paslaugų ar skleidžia informaciją apie tai, yra kaltas ir gali būti nubaustas 5 metų laisvės atėmimo bausme. Jeigu tokie siekiai išreiškiami viešoje vietoje arba ten, kur gali būti asmenys iki 18 metų amžiaus, pirmą kartą baudžiama 2 000 dolerių bauda, kiekvieną kitą kartą – 4 000 dolerių bauda. Jeigu asmuo seksualines paslaugas perka iš neturinčio 18 metų amžiaus asmens, baudžiama laisvės atėmimu iki 10 metų.

Pagal įstatymo 286.4 str. asmuo, kuris reklamuoja ar skleidžia informaciją apie seksualinių paslaugų teikimą, baudžiamas laisvės atėmimu iki 5 metų. Tokia norma Kanados baudžiamojoje teisėje taip pat kriminalizuota pirmą kartą. Norma taikoma asmenims, kurie reklamuoja (spausdoje, internete ar erdvėse, kuriose gali būti suteiktos seksualinės paslaugos, pavyzdžiui, striptizo klube ar masažo salone) kito asmens teikiamas seksualines paslaugas. Norma taip pat taikoma redaktoriams bei leidėjams, interneto svetainių administratoriams, jeigu jie apie tai žinojo. Nebaudžiamas asmuo, kuris reklamuoja savo paties teikiamas seksualines paslaugas.

Pagal įstatymo 286.2 (1-2) str. laisvės atėmimo bausme baudžiamas asmuo, kuris gauna finansinės ar kitokios materialinės naudos iš kitų prostitucijos tikslams išnaudojamų asmenų, įdarbintų komercinėse struktūrose, firmose, *etc.* Tai reiškia, kad tokios apmokamos paslaugos negali būti teikiamos tokiose vietose, kaip striptizo klubai, masažo salonai, palydos agentūros. Jeigu tokia nauda gaunama iš suaugusio asmens, baudžiama laisvės atėmimu iki 10 metų; nepilnamečio asmens – iki 14 metų laisvės atėmimo bausme.

Įstatymo 286.3 str. nustato baudžiamąją atsakomybę už aktyvų kito asmens įtraukimą į prostituciją. Nuo įstatymo 286.2 (1-2) str. šis straipsnis skiriasi tuo, kad baudžiama už aktyvų veikimą. Sankcija suaugusio asmens įtraukimo atveju yra iki 14 metų laisvės atėmimo, nepilnamečio įtraukimo atveju – irgi iki 14 metų laisvės atėmimo, tačiau minimali bausmės riba – ne mažiau kaip 5 metai laisvės atėmimo.

Įstatymo 279.011 str. numato atsakomybę už prekybą žmonėmis jų išnaudojimo tikslams. Paprastai tai susiję su seksualiniu kito žmogaus išnaudojimu. Kai kuriais prekybos ir vaikų išnaudojimo ar jų mirties atvejais numatytas laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

Norvegija

Įstatymas, numatantis baudžiamąją atsakomybę už seksualinių paslaugų pirkimą (*norv. sexkjøploven*), įsigaliojo nuo 2009 m. sausio 1 d. (tačiau teikti (parduoti) seksualines paslaugas yra legalu). Sankcijos už tokio pobūdžio paslaugų pirkimą – nuo piniginės baudos iki vienerių metų laisvės atėmimo. Seksualinių paslaugų pirkimas iš asmens iki 18 metų baudžiamas pinigine bauda arba laisvės atėmimu iki 2 metų. Praktikoje ši norma taikoma tais atvejais, kai asmenims, iš kurių perkamos paslaugos, yra nuo 16 iki 18 metų. Jeigu seksualinės paslaugos perkamos iš asmens, kuriam nesukakę 16 metų, baudžiama pagal Norvegijos Civiliniame baudžiamajame kodekse (*angl. General Civil Penal Code*) numatytas sankcijas už seksualinius santykius su vaikais nuo 14 iki 16 metų⁸.

Norvegijos Civilinio baudžiamojo kodekso 315 str. vadinamas „sąvadavimo įstatymu“, pagal jį (a) asmuo, kuris kitą asmenį įtraukia į prostituciją arba (b) sudaro sąlygas prostitucijai,

⁷ Government of Canada Announces \$20 Million to Help Victims Leave Prostitution:

<https://www.canada.ca/en/news/archive/2014/12/government-canada-announces-20-million-help-victims-leave-prostitution.html>

⁸ Pro Senteret. I want to know more about prostitution: <http://prosentret.no/en/om-prostitusjon/jeg-vil-vite-mer-om-prostitusjon/lovverk/>

baudžiamas pinigine bauda arba laisvės atėmimu iki 6 metų. Asmuo, kuris viešu pranešimu nedviprasmiškai pasiūlo, organizuoja ar kviečia prostitucijai, baudžiamas pinigine bauda arba laisvės atėmimu iki 6 mėn.

Pagal Civilinio baudžiamojo kodekso 316 str. bet kuris asmuo, kuris (a) perka seksualines paslaugas ar kitokius seksualinius veiksmus sau ar kitam asmeniui arba (b) įtikina kitą asmenį, kad už suteiktas seksualines paslaugas bus atsilyginta, baudžiamas pinigine bauda arba laisvės atėmimu iki 6 mėn. arba ir bauda, ir laisvės atėmimu. Jeigu tai įvyksta ypač žeminančiu būdu, tačiau tai nebaudžiama kitais įstatymais, už tokią veiką baudžiama laisvės atėmimu iki vienerių metų.

Pagal Civilinio baudžiamojo kodekso 309 str. asmuo, kuris už užmokestį lytiškai santykiauja ar atlieka kitokius seksualinius veiksmus su asmeniu iki 18 metų, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki 2 metų. Suklydus dėl [partnerio] amžiaus baudžiamoji atsakomybė išlieka.

Pagal Civilinio baudžiamojo kodekso 257 str. asmuo, kuris jėga, grasinimu, pasinaudodamas kito asmens pažeidžiamumu ar kitaip išnaudoja kitą asmenį (a) prostitucijai ar kitiems seksualiniams tikslams (b) prievartiniam darbui ar elgetavimui, (c) karinei tarnybai užsienio šalyje, (d) žmogaus organų pardavimui arba kuris įtikina kitą asmenį save panaudoti tokiems tikslams, baudžiamas už prekybą žmonėmis laisvės atėmimo bausme iki 6 metų. Bet kuris asmuo, prisidėjęs prie tokių veikų atlikimo, baudžiamas tokia pačia laisvės atėmimo bausme. Prekyba žmonėmis dideliu mastu baudžiama laisvės atėmimu iki 10 metų.

Prancūzija

2016 m. balandžio mėn. priimtas Įstatymas Nr. 2016-444, kuriuo siekiama sustiprinti kovos su prostitucija priemones, taip pat užtikrinti visokeriopą pagalbą prostitucija užsiimantiems bei į ją įtrauktiems žmonėms⁹. Įstatymas dažnai įvardijamas kaip teisės aktas, kuriuo „kriminalizuojami sekso pirkėjai“, tačiau iš tiesų jame, keičiant ir papildant devynis iki tol veikusius įstatymus, numatyti esminiai viešosios politikos pokyčiai bei kompleksinės kovos su prostitucija priemonės.

Įstatymo 20 str. keičiamas ir papildomas Baudžiamasis kodeksas ir tokiu būdu kriminalizuojamas sekso paslaugų pirkimas. Toks veiksmas prilyginamas 5 lygio teisės pažeidimui ir baudžiamas 1 500 eurų bauda. Tokia pati pakartotinė veika prilyginama baudžiamajam nusizengimui ir baudžiama 3 750 eurų bauda. Tokiu būdu į prostituciją įtraukiant nepilnamečius ar pažeidžiamus asmenis veikla baudžiama laisvės atėmimu iki 3 metų.

Taip pat įstatymu numatyta virtinė socialinio, finansinio, šviečiamojo ir kitokio pobūdžio priemonių kovojant su prostitucija. Antai, Įstatymo 2 str. numatyta, kad, keičiant Šeimos ir socialinės veiklos įstatymą, į socialinių darbuotojų mokymo programas bus įtraktas modulis apie tai, kaip įvertinti prostitucijos, sąvadavimo bei prekybos žmonėmis požymius, situacijas. Pagal Įstatymo 3 str., keičiant Baudžiamojo proceso kodeksą, numatyta, kad sąvadavimo bei prekybos žmonėmis aukoms bei jų šeimos nariams, liudijantiems ikiteisminio tyrimo ar teismo procese, valstybės bus suteiktos papildomos apsaugos priemonės. Pagal Įstatymo 5 str., keičiant Šeimos ir socialinės veiklos įstatymą, numatyta, kad kiekviename Prancūzijos departamente bus įsteigta apygardos agentūra (*angl. county agency*), kuri bus atsakinga, organizuos ir koordinuos veiklą, reikalingą prostitucijos, sąvadavimo ir prekybos žmonėmis aukoms apsaugoti. Agentūros jurisdikcija, be kita ko, rūpintis pasitraukimo iš prostitucijos klausimais, sąvadavimo ir prekybos žmonėmis aukų socialine integracija, finansinės paramos ir kt. klausimais. Įstatymo 6 str. papildomas Statybų ir apgyvendinimo įstatymas numatant, kad prostitucijos, sąvadavimo ir prekybos žmonėmis aukos prioriteto tvarka įtraukiamos į aprūpinimo socialiniu būstu sąrašus.

Įstatymo 7 str. numatyta papildyti Šeimos ir socialinės veiklos kodeksą sukuriant specialų fondą, skirtą prostitucijos prevencijai, socialinei ir profesinei paramai, kuri reikalinga į prostituciją

⁹ Act No. 2016-444 of the 13th April 2016, Aiming to Strengthen the Fight Against the Prostitution System...: <https://prostitution.procon.org/sourcefiles/France2016-444.pdf>; LOI n° 2016-444 du 13 avril 2016 visant à renforcer la lutte contre le système prostitutionnel et à accompagner les personnes prostituées (1): <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000032396046&categorieLien=id>

įtrauktiems žmonėms. Fondo lėšos būtų skiriamos iniciatyvoms (projektams), susijusioms su prostitucijos visuomenei keliamomis sveikatos rizikomis, įsitraukimo į prostituciją užkardymu, prostitučių reintegracija. Fondą sudarytų valstybės biudžeto lėšos bei valstybės nusavintos lėšos, gaunamos iš su prostitucija, sąvadavimu bei prekybos žmonėmis susijusių veiklų.

Įstatymo 8 str. numatyta, kad asmenims, tapusiems sąvadavimo ir prekybos žmonėmis aukomis ir kurie sutinka duoti parodymus prieš nusikaltimus organizavusius asmenis, valstybė privalo suteikti laikinąjį gyvenamąjį būstą. Panaši nuostata yra ir Įstatymo 9 str., pagal kurį papildomas Socialinės apsaugos kodeksas, numatant, kad prostitucijos aukoms suteikiama valstybės finansinė parama sprendžiant gyvenamojo būsto klausimą. Įstatymo 10 str. numato Šeimos ir socialinės apsaugos kodekso pakeitimus, išplečiančius sąvadavimo aukoms galimybes apsigyventi socialinės reintegracijos būstuose (anksčiau tokia galimybė buvo numatyta tik prekybos žmonėmis aukoms).

Įstatymo 11 str. papildomas Baudžiamasis kodeksas, išplečiant sunkinančių aplinkybių sąrašą už nusikaltimus, nukreiptus prieš žmones, įtrauktus į prostituciją.

Įstatymo 18 ir 19 str. papildomas Švietimo kodeksas, numatant įgyvendinti nacionalinę informacinę programą, atskleidžiančią prostitucijos tikrovę bei iš prekybos žmogaus kūnu kylančius pavojus, taip pat numatant lyčių lygybės (*gender equality*) programas labiau keisti į seksualinio švietimo (*sex education*) programas.

Praėjus porai metų po įstatymo priėmimo buvo paskelbta studija apie įstatymo poveikį prostitucijai šalyje¹⁰. Buvo apklausti prostitucija užsiimantys asmenys, paaiškėjo, kad 88 proc. apklaustųjų nepritaria, kad būtų baudžiami sekso paslaugų pirkėjai. 63 proc. apklaustųjų pažymėjo, kad jų gyvenimo sąlygos po įstatymo įsigaliojimo pablogėjo, kadangi turi labiau saugotis, slapstyti, dažniau patiria stresą. 78 proc. sekso paslaugų teikėjų pažymėjo, kad jų finansinė padėtis pablogėjo, pirmiausia dėl to, kad sumažėjo klientų ir dėl jų paaštrėjo konkurencija. Tik 39 proc. respondentų pažymėjo, kad žino pasitraukimo iš prostitucijos programą, dar mažiau ketina tokia programa pasinaudoti, kadangi joje yra daug reikalvimų ir suvaržymų.

Šiaurės Airija

Prekybos žmonėmis ir išnaudojimo įstatymo (*angl. Human Trafficking and Exploitation (Criminal Justice and Support for Victims) Act*) antros dalies „Mokėjimas už seksualines paslaugas“ (*Paying for sexual services of a person*) 64A str., be kita ko, pasakyta, kad, jeigu asmuo pasinaudoja kito asmens seksualinėmis paslaugomis už užmokestį arba jeigu paslaugomis pasinaudojęs asmuo žino, kad už tai sumokėjo arba pažadėjo sumokėti trečioji šalis, tai toks asmuo teisiamas be prisiekusiųjų (*angl. summary conviction*) ir baudžiamas laisvės atėmimu iki 6 mėn. arba bauda, arba laisvės atėmimu ir bauda. Pažymėtina, kad šiuo atveju mokėjimas ar atsiskaitymas (*payment*) reiškia atsilyginimą pinigais, materialinėmis gėrybėmis, paslaugomis (neskaitant seksualinių paslaugų).

Įstatyme pažymėta, kad iki jo įsigaliojimo vyriausybė turi informuoti visuomenę, kad pastaroji įsisąmonintų apie reglamentavimo pakeitimus. Vyriausybė taip pat turi po trejų metų parlamentui pateikti ataskaitą apie naujo reglamentavimo poveikį. Tokioje ataskaitoje turi būti statistika apie suėmimus ir nuteisimus už tokio pobūdžio veikas, taip pat vyriausybės įvertinimas, kokią poveikį įstatymo taikymas turėjo seksualinių paslaugų teikimu besiverčiančių asmenų saugumui ir gerovei, o taip pat apie tai, koks poveikis prekybai žmonėmis prostitucijos tikslams¹¹.

Prekybos žmonėmis ir išnaudojimo įstatymas Šiaurės Airijoje įsigaliojo 2015 m. pradžioje, o tų pačių metų pabaigoje Sveikatos, socialinių paslaugų ir visuomenės saugumo ministerija paskelbė pasitraukimo iš prostitucijos strategiją (programą)¹². Programoje skelbiami kovos su

¹⁰ *What do sex workers think about French Prostitution Act, SYNTHESIS, 2018:*

http://www.sexworkeurope.org/sites/default/files/userfiles/files/EN_synthesis_SW_final_2.pdf

¹¹ *Human Trafficking and Exploitation (Criminal Justice and Support for Victims) Act*

(Northern Ireland), 2015: <https://prostitution.procon.org/sourcefiles/NIHumanTraffickingExploitationAct.pdf>

¹² *Leaving Prostitution: a strategy for help and support (Strategy under Section 19 of the Human Trafficki*

prostitucija tikslai ir uždaviniai, apibrėžiami pasitraukimo iš prostitucijos trukdžiai. Programoje keliskart pabrėžiama, kad prostitucija Šiaurės Airijoje nėra nelegali, tačiau baudžiama už seksualinių paslaugų pirkimą. Pabrėžiama, kad kitos su prostitucija susijusios veiklos taip pat gali būti nelegalios (viešnamių laikymas, vaikų įtraukimas ir kt.).

Programoje nemažai dėmesio skiriama kompleksinėms paramos ir pagalbos priemonėms iš prostitucijos besitraukiantiems žmonėms. Šios priemonės sietinos su iš prostitucijos pasitraukusių asmenų sveikatos problemomis, finansine parama jiems bei jų finansiniais išpareigojimais, gyvenamojo būsto, mokymų ir įsidarbinimo klausimais, smurto šeimoje prieš tokius asmenis užkardymu.

Švedija

Nuo 1999 m. Švedijoje įsigaliojo Smurto prieš moteris įstatymas, kitaip dar vadinamas Sekso pirkimo (*šved. Sexköpslagen*) įstatymu, įtvirtinęs baudžiamąją atsakomybę už sekso paslaugų pirkimą. Tokiu būdu buvo įtvirtinta tuometinės vyriausybės „nulinės tolerancijos“ sekso paslaugų pirkėjams nuostata. Įstatymo įgyvendinimui skirta 7 mln. SEK (apie 1 mln. USD), po kelių metų – 30 mln. SEK (apie 4,1 mln. USD)¹³. Švedija tapo pirmąja šalimi pasaulyje, įtvirtinusi baudžiamąją atsakomybę ne už sekso paslaugų pardavimą, o už paslaugų pirkimą. Tokiam prostitucijos klausimo sprendimui prigijo „Šiaurės/Švedijos modelio“ pavadinimas.

2005 m. įstatymo nuostatos buvo perkeltos į Švedijos baudžiamąjį kodeksą. Atsakomybė už sekso paslaugų pirkimą 2011 m. buvo sugriežtinta – Riksdagas bemaž vienbalsiai 6 mėn. laisvės atėmimo bausmę pakeitė vienerių metų laisvės atėmimo bausme. Taip pat nustatyta atitinkama baudžiamoji atsakomybė už kitas veikas, susijusias su sekso paslaugų teikimu bei tokios veiklos organizavimu.

Taigi pagal Švedijos Baudžiamojo kodekso 6 skyriaus 11 dalį asmuo, kuris kitaip negu anksčiau nurodyta šitame skyriuje, gauna seksualinius santykius mainais už atpildą, už seksualinių paslaugų pirkimą yra baudžiamas pinigine bauda arba laisvės atėmimo bausme iki vienerių metų. Šios dalies pirmo paragrafo nuostata taip pat galioja, jeigu atpildas buvo žadėtas arba sumokėtas kito asmens.

Baudžiamojo kodekso 12 dalyje numatyta, kad asmuo, kuris skatina arba netinkamai finansiškai išnaudoja kito asmens įsitraukimą į seksualinių paslaugų suteikimą mainais už atpildą, už sutenerio *veiklą* yra baudžiamas laisvės atėmimu iki ketverių metų. Jeigu asmuo, turintis teisę naudotis patalpomis, perdavęs tą teisę kitam asmeniui, vėliau sužino, jog patalpos yra nuolat arba iš dalies naudojamos seksualinių paslaugų suteikimui mainais už atpildą, ir atsisako daryti tai, kas yra pagrįsta, siekiant atsiimti perduotą teisę, jis arba ji, jeigu seksualinių paslaugų suteikimas patalpose tęsiasi ir toliau, bus laikomi atsakingais už nelegalios veiklos skatinimą, ir privalės atsakyti pagal šios dalies pirmą paragrafą.

Jeigu nusikaltimas yra sunkus, už sunkinančią sutenerio veiklą asmuo yra baudžiamas laisvės atėmimo bausme nuo dvejų metų iki aštuonerių metų. Vertinant, ar nusikaltimas yra sunkus, ypatingas dėmesys skiriamas tam, ar nusikaltimas yra susijęs su didelio masto veikla, ar nusikaltimas atnešė ženklų finansinį pelną, ar nusikaltimas padarytas negailestingai išnaudojant kitą asmenį¹⁴.

Sekso paslaugų pirkimo kriminalizavimas Švedijoje iš esmės pakeitė visuomenės požiūrį į prostituciją. Jeigu 1999 m. apie 70 proc. visuomenės tokiam sprendimui nepritarė, tai vėliau, kelių tyrimų duomenimis, tokį sprendimą palaikė apie 80 proc. moterų ir apie 60 proc. vyrų. Visuomenėje

and exploitation (Criminal Justice and Support for Victims) Act (Northern Ireland), December 2015 <https://www.health-ni.gov.uk/sites/default/files/consultations/dhssps/leaving-prostitution-strategy.PDF>

¹³ The Swedish Law That Prohibits the Purchase of Sexual Services:

<http://www.prostitutionresearch.com/pdf/EkbergVAW.pdf>

¹⁴ Chapter 6 of the Swedish Penal Code (unofficial translation): <https://prostitution.procon.org/sourcefiles/SwedenPenalCode.pdf>

susiformavo nuostata, kad sekso paslaugas pirkti yra gėdinga, tuo pačiu sumažėjo perkamų sekso paslaugų poreikis bei susitraukė tokio pobūdžio paslaugų rinka¹⁵.

Prostitucijai ir prekybai žmonėmis prostitucijos tikslams skiriamas didelis dėmesys Švedijos vyriausybės patvirtintoje ilgalaikėje nacionalinėje strategijoje, kuria siekiama panaikinti vyro prievartą prieš moterį. Problema vertinama kaip kompleksinė, ypač išskiriant paramos nukentėjusioms moterims problemą. 2009 m. Švedijos vyriausybė suteikė įgaliojimus Stokholmo apygardos (*angl. county*) administracijai koordinuoti veiklą šioje srityje, pradėjo veikti nacionalinio lygmens įgaliojimus turinti darbo grupė. Nuo 2018 m. sausio 1 d. šių klausimų administravimas iš esmės pasikeitė – buvo įsteigta Švedijos Lyčių lygybės agentūra (*Swedish Gender Equality Agency*), kuri yra įgaliota imtis visų įmanomų priemonių kovoje su prostitucija ir prekyba žmonėmis prostitucijos tikslams. Agentūros veikloje vyrų prievarta traktuojama ne tik kaip prievarta prieš moterį, bet ir kaip asmenų seksualinio pobūdžio prievarta prieš vyrus, mergaites ir berniukus.

Lyčių lygybės agentūros pagrindiniai uždaviniai susiję su lyčių lygybės užtikrinimu, tendencijų visuomenėje lyčių lygybės klausimais analize, parama vyriausybės ir savivaldos institucijoms lyčių lygybės politikos įgyvendinimo klausimais, vyriausybės asignavimų paskirstymo koordinavimu, lyčių lygybės problemų ekspertize, tarptautiniu bendradarbiavimu¹⁶.

Švedijos vyriausybė yra patvirtinusi 10 metų trukmės Nacionalinę vyrų prievartos prieš moteris prevencijos strategiją (*National strategy to prevent and combat men's violence against women*), įsigaliojusią nuo 2017 m. sausio 1 d. Strategijoje keliami keturi pagrindiniai tikslai: (1) sustiprinti vyrų prievartos prieš moteris prevencines priemones; (2) pagerinti prievartos prieš moteris atskleidimą, labiau remti moteris ir vaikus, patyrusius prievartą; (3) efektyvenis [tokio pobūdžio] nusikalstamumo užkardymas; (4) sustiprintas visuomenės švietimas prievartos prieš moteris klausimais. Strategijos įgyvendinimui vyriausybė skyrė 600 mln. SEK 2017–2020 m. laikotarpiui bei 300 mln. SEK savivaldos institucijoms – politikos įgyvendinimo priemonėms parengti savivaldos lygmeniu¹⁷.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento

Tyrimų skyriaus vedėjas

Alvidas Lukošaitis

Tel. (8 5) 239 6170, el. p. alvidas.lukosaitis@lrs.lt

¹⁵ *Sex Purchase Act has altered Swedes' attitudes towards prostitution*: <http://sciencenordic.com/sex-purchase-act-has-altered-swedes%E2%80%99-attitudes-towards-prostitution>; *The Swedish Sex Purchase Law: Evidence of Its Impact, 2016*: https://www.catwa.org.au/wp-content/uploads/2016/12/NMIN_briefing_on_Sweden_July_16.pdf

¹⁶ Swedish Gender Equality Agency: <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/en/mens-violence-against-women/prostitution-human-trafficking>; <https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/en/about-us/about-the-agency>

¹⁷ *Fact sheet: National strategy to prevent and combat men's violence against women*:

<https://www.government.se/information-material/2016/11/fact-sheet-national-strategy-to-prevent-and-combat-mens-violence-against-women/>